

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ อธิบายความหมายและการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ รวมถึงปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ตามบริบทสังคมวัฒนธรรมอีสาน ในมุมมองของผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน โดยใช้การศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา ศึกษาที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทั้งสิ้น 58 คน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ 17 คน สมาชิกในครอบครัว 19 คน และสมาชิกในชุมชน 22 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 3 คน ผู้นำทางศาสนา 1 รูป ผู้นำทางพิธีกรรม 2 คน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน 5 คน ผู้นำไม่เป็นทางการ 4 คน เพื่อนบ้าน 5 คน และบุคลากรทีมสุขภาพ 2 คน เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนาตามธรรมชาติ การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสาร ทำการศึกษาระหว่างเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2548 – เดือนธันวาคม 2549 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์แก่นสาระ

การศึกษานี้ได้ข้อค้นพบสำคัญ 3 ประเด็นดังนี้

1) ความหมายทางวัฒนธรรมในมุมมองของสังคมต่อผู้สูงอายุประกอบด้วย **ผู้เป็นเสาหลักของชุมชน** ซึ่งหมายถึงการที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ค้าผู้คุณ ทั้งการค้าคุณศาสนา คุณพิธีกรรม และคุณชุมชน เป็นที่พึ่งพิง ทั้งพึ่งพิงทางกาย ทางใจ และทางเศรษฐกิจ เป็นแบบเป็นแนวในการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญา และความเชื่อหรือพิธีกรรม เป็นผู้คุ้มภัยป้องกัน ทั้งเครือญาติ และพี่น้องร่วมสายโลหิต **ผู้มีพระคุณ** หมายถึงเป็นผู้เลี้ยงดูอุ้มชูบุตร อบรมสั่งสอน และให้มูลมรดก **ผู้แก่ชรา** หมายถึงเป็นผู้ไม่มีแรง ทำงานไม่ได้ และจู้จี้ขี้บ่น

2) การปฏิบัติของชุมชนต่อผู้สูงอายุ จากมุมมองที่สังคมมองผู้สูงอายุทำให้บุตรหลาน และชุมชนปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ 3 ลักษณะได้แก่ **การปฏิบัติแบบเคารพยกย่อง** โดยให้ความเคารพด้วยการเลี้ยงดู การเยยมนิยมน การให้ข้าวของเงินทองและเบี้ยยังชีพ การเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรม **การปฏิบัติแบบกตัญญูรู้คุณ** โดยเลี้ยงดูตอบแทนพระคุณ ให้สุขสบาย ให้ความเคารพเชื่อฟัง พุดคุยหรือเยยมนิยมน ให้เงินทองและข้าวของ ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ และดูแลยามเจ็บป่วย และ **และการปฏิบัติแบบตามบุญตามกรรม** ได้แก่ การไม่เคารพและไม่เชื่อฟัง เลี้ยงดูตามหน้าที่หรือใช้เงินเลี้ยง ไม่ให้เงินทองใช้และเบียดเบียนทรัพย์สินของผู้สูงอายุ และไม่ดูแลยามเจ็บป่วย

3) ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุมี 3 ระดับได้แก่ **ระดับบุคคล**ซึ่งหมายถึงตัวผู้สูงอายุเอง เกี่ยวกับ สุขภาพของผู้สูงอายุ ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ คุณธรรมของผู้สูงอายุ บทบาทของผู้สูงอายุในสังคม ทรัพย์สินและรายได้ของผู้สูงอายุ และความเชื่อเรื่องบุญกรรม ของผู้สูงอายุ **ระดับครอบครัว** คือ การอยู่อาศัยของบุตรหลาน สัมพันธภาพในครอบครัว อาชีพและรายได้ของครอบครัว และการใช้สารเสพติดของบุตรหลาน และ **ระดับชุมชน** คือ การเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ และเครือข่ายในชุมชน

งานวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้สูงอายุ และสะท้อนมุมมองของสังคมต่อผู้สูงอายุ ซึ่งความรู้ที่ได้นี้เป็นแนวทางให้พยาบาลสำหรับผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุและครอบครัว ใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในครอบครัวและสังคม โดยการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ครอบครัวและชุมชน และส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมอีสาน

The purpose of this ethnographic study was to describe the meanings, provision care, and conditioning factors related to provision care in the viewpoints of older people, their family members, and community residents within I-san cultural context. One village of Muang district in Khon Kaen was selected. Through the purposive sampling method, there were 58 participants in this study consisting of 17 older people, 19 family members, 3 community leaders, 1 religious leader, 2 worship leaders, 5 health volunteers, 4 informal leaders, 5 neighbors, and 2 nursing staff of a primary care center. The data were obtained between July 2005 and December 2006 through participatory observations, nature interviews, in-depth interviews, field notes, and document analyses. The data were analyzed using content and thematic analyses.

The results revealed three significant aspects described as follows:

1) Cultural meanings toward older people consisting of a pillar of the community, a grateful person, and the elderly. In “*a pillar of the community*”, the older people are viewed as supporters referred to as “*Phu Kum Phu Koon*,” and offer support for religious beliefs; worship practices; and the physical, psychological, and financial aspects of community activities. Moreover, older people are viewed as role models concerning general lifestyles, wisdoms, and belief or worship practices. They also arrange the assemblages among their families and relatives. For “*a grateful person*”, older people are referred as those who nurture, teach, and provide a legacy to their children. For “*the elderly*”, the older people are viewed as those who are weak, unable to work, and fussy.

2) Provision care for older people in the community from the social points of view is described in three characteristics including “with respect”, “with gratitude”, and “by leaving care to fate”. Provision care with respect consists of respectful manners, respectful caring, providing materials and financial support, and encouraging older people to

participate in community activities. Provision care with gratitude includes taking care with gratitude, listening to the wishes of the older people, visiting and providing materials and financial support, promoting preferred activities, and taking care while the elderly are sick. Provision care by leaving it to fate includes being disrespectful, providing care as it is a mere duty, offering money as the sole solution, providing inadequate materials or financial support, taking advantage of older people's money, and leaving older people while they are sick.

3) Conditioning factors that influence the provision care for older people are divided into three levels including individual, family, and community. The individual level is referred to the older people themselves concerning their health, wisdoms, morals, social roles, incomes and legacies, and religious beliefs (one's karma). In the family level, the conditioning factors consist of the residence of the older people's family members, family relationships, family incomes, and alcohol and illicit drugs used by children. In the community level, the conditioning factors consist of social recognitions of older people's value and social network.

This study revealed a profound understanding of the nature of older people and societal perspectives toward older people. The knowledge from this study can guide nurses who care for older people and their families to promote proper provisions care for the elderly by enhancing potentials of older people, their family members, and community residents; and promoting family and community awareness of the value of older people in I-san cultural context.